

УДК 349.6:504.05(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.3>

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ НА АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ: ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Бевз О.В.,

кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри екологічного права
Навчально-наукового Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-3445-3564

Шараєвська Т.А.,

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри екологічного права
Навчально-наукового Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-0099-938X

Бевз О.В., Шараєвська Т.А. Використання генераторів в умовах воєнного стану в Україні та вплив на атмосферне повітря: еколого-правові аспекти.

Вказується, питання, пов'язані із використанням генераторів та їх впливу на довкілля, а також життя і здоров'я людей потребують належного правового врегулювання, оскільки в законодавстві України на момент повномасштабного вторгнення РФ в Україну і запровадження правового режиму воєнного стану, додатково ще було запроваджено режим надзвичайної ситуації в енергетиці.

Стаття присвячена комплексному аналізу еколого-правових аспектів використання бензинових та дизельних генераторів в умовах воєнного стану в Україні. Після масованих атак на енергетичну інфраструктуру Україна зіткнулася з гострим дефіцитом електроенергії, що зумовило широке застосування генераторів як альтернативних джерел живлення. Водночас, їх експлуатація супроводжується значними екологічними ризиками: викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря, а також створенням шумового навантаження, підвищеною пожежною небезпекою. Автори статті звертають увагу на те, що це становить загрозу для довкілля, порушує право громадян на екологічну безпеку та потребує належного правового врегулювання.

У роботі розглядається порядок отримання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з урахуванням змін пов'язаних із запровадженням в Україні правового режиму воєнного стану та режиму надзвичайної ситуації в енергетиці. Проаналізовано положення Закону України «Про охорону атмосферного повітря», підзаконних нормативно-правових актів, які визначають процедури видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, а також Податкового кодексу України. Особливу увагу приділено тимчасовим нормам, що діють на період воєнного стану та 30 днів після його скасування або припинення і передбачають, що генератор не буде вважатись стаціонарним джерелом, що звільняє від сплати екологічного податку за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. А також дозволяють експлуатацію генераторів без отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Водночас, залишаються чинними вимоги щодо дотримання правил пожежної та техногенної безпеки.

У статті підкреслено необхідність удосконалення правового регулювання використання генераторів шляхом розробки спеціальних норм, які б забезпечували баланс між потребами енергетичної безпеки та охороною навколишнього природного середовища.

Ключові слова: екологічне право, правова охорона атмосферного повітря, навколишнє природне середовище, життя і здоров'я людей, екологічна безпека, воєнний стан, використання генераторів, надзвичайна ситуація, екологічна шкода, дозволи в сфері екології.

Bevz O.V., Sharaievska T.A. The use of generators under martial law in Ukraine and their impact on atmospheric air: environmental and legal aspects.

It is indicated that issues related to the use of generators and their impact on the environment, as well as people's lives and health, require proper legal regulation, since in the legislation of Ukraine at

the time of the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine and the introduction of the legal regime of martial law, an additional regime of emergency in the energy sector was also introduced.

This article provides a comprehensive analysis of the environmental and legal aspects of the use of petrol and diesel generators under martial law in Ukraine. Following large-scale attacks on the energy infrastructure, Ukraine faced an acute electricity shortage, which led to the widespread use of generators as alternative power sources.

At the same time, their operation is accompanied by significant environmental risks: emissions of pollutants into the atmosphere, as well as noise pollution and an increased fire hazard. The authors of the article draw attention to the fact that this poses a threat to the environment, violates citizens' right to environmental safety, and requires appropriate legal regulation.

The paper examines the procedure for obtaining permits for the emission of pollutants into the atmosphere, taking into account changes related to the introduction in Ukraine of the legal regime of martial law and the state of emergency in the energy sector. It analyses the provisions of the Law of Ukraine 'On Protection of Atmospheric Air', subordinate regulatory acts that define the procedures for issuing permits for the emission of pollutants into the atmosphere from stationary sources, as well as the Tax Code of Ukraine. Particular attention has been paid to the temporary regulations in force during the period of martial law and for 30 days following its revocation or termination, which stipulate that a generator shall not be regarded as a stationary source, thereby exempting it from the payment of environmental tax on emissions of pollutants into the atmosphere. They also permit the operation of generators without obtaining a permit for emissions of pollutants into the atmosphere. At the same time, requirements regarding compliance with fire and industrial safety regulations remain in force.

The article emphasises the need to improve the legal regulation of generator use by developing specific standards that would ensure a balance between energy security needs and environmental protection.

Key words: environmental law, legal protection of atmospheric air, the environment, human life and health, environmental safety, martial law, use of generators, emergency situation, environmental damage, environmental permits.

Постановка проблеми. На 5-му році повномасштабної збройної агресії рф проти України проблеми забезпечення екологічної безпеки стають все актуальнішими. Постійно з'являються нові негативні, зумовлені війною, фактори впливу на навколишнє природне середовище та життя і здоров'я людей.

Так, після 24 лютого 2022 р. наша держава весь час долає різноманітні виклики у всіх сферах суспільного життя. Зокрема, внаслідок масованих ворожих обстрілів об'єктів критичної інфраструктури та цивільного населення гостро постала потреба в додаткових джерелах електропостачання, в тому числі за допомогою генераторів. Наразі питання, пов'язані із використанням генераторів та їх впливу на довкілля, а також життя і здоров'я людей потребують належного правового врегулювання, оскільки в законодавстві України на момент повномасштабного вторгнення рф в Україну і запровадження правового режиму воєнного стану, додатково ще було запроваджено режим надзвичайної ситуації в енергетиці.

Спричинені руйнування енергосистеми призвели до критичного стану в енергетиці та потреби у використанні бензинових або дизельних генераторів, які, в свою чергу, здійснюють шкідливий вплив на навколишнє природне середовище. Як зазначається в юридичній літературі, особливого значення у цій сфері набувають проблеми, пов'язані із частішими проявами виникнення небезпеки від техногенних та природних факторів впливу на довкілля, а отже, із заподіянням шкоди навколишньому природному середовищу [1, с. 3], що становить ще один негативний фактор масштабно-го використання генераторів в умовах воєнного стану.

Так, під час роботи дизель-генератора в атмосферне повітря викидаються забруднюючі речовини, які можуть мати негативний вплив на здоров'я людини та навколишнє середовище: вуглецю оксид, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (сажа), азоту діоксид, вуглеводнів C12-C19, діоксиду сірки та створюється додаткове шумове навантаження. Більшість цих забруднюючих речовин походять від різних «неідеальних» процесів під час згоряння, таких як: неповне згоряння палива, реакції між компонентами суміші під високою температурою та тиском, згоряння мастила двигуна та масляних присадок, а також згоряння неуглеводневих компонентів палива та присадок до палива [2].

До викидів в атмосферне повітря необхідно додати і шум від роботи генераторів, який також впливає на стан здоров'я людей і є фактором, що може свідчити про порушення права на екологічну безпеку. Зокрема, дизельні генератори створюють 88 дБ шуму, а генератори, що працюють на бензині або газі, можуть перевищувати 95 дБ. Дані показники перевищують нормативний по-

казник, що складає 55 дБ денний та 45 дБ у нічний час. Якщо генератор встановити в кожному будинку і просумувати всі викиди від них, їх значення значно перевищать розмір викидів від теплової електростанції [2].

Крім того, генератори можуть бути віднесені до обладнання, використання якого пов'язане із підвищеною небезпекою. Таким чином, враховуючи зазначені екологічні ризики, негативний вплив на довкілля, а також на життя та здоров'я людини, на діяльність, пов'язану із використанням генераторів, повинні видаватися дозволи.

Метою статті є дослідження особливостей правового регулювання використання в Україні генераторів для вироблення електроенергії під час повномасштабного вторгнення рф в Україну. Зокрема, питання щодо видачі дозвільних документів, дотримання санітарних норм, вимог пожежної безпеки, з урахуванням запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану, який наразі відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження дії воєнного стану в Україні» від 14 січня 2026 р. [3] продовжено до 05:30 4 травня 2026 р., а також режиму надзвичайної ситуації в енергетиці (згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 764-р «Про вжиття тимчасових надзвичайних заходів на ринку електричної енергії»), нестача якої спричинена руйнуванням країною-агресоркою енергетичної інфраструктури України.

Стан опрацювання проблематики. Питання охорони атмосферного повітря знайшли широке коло дослідження у вітчизняній науково-правовій літературі. Так, ще в 1981 році Малишевою Н.Р. було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Охорона навколишнього середовища від шумового впливу (правові та організаційні питання)». Однак, внаслідок швидких темпів розвитку економіки та технологій, а також стрімкого зростання промислового виробництва, питання охорони атмосферного повітря від забруднення завжди залишаються актуальними, в тому числі в науково-правовій доктрині. Так, зазначені питання стали предметом дослідження Рибачека В.К. в кандидатській дисертації на тему: «Правова охорона атмосферного повітря за законодавством України» (2010 р.). Слід зазначити, що окреслена проблематика тісно пов'язана із системою дозвільного регулювання використання природних ресурсів та екологічною безпекою спеціального природокористування в Україні. Зокрема, зазначені питання досліджувалися такими вченими-юристами, як Кобецька Н.Р. [4] та Євстігнєєв А.С. [5] відповідно. Також в підручниках та коментарях з екологічного права окремі розділи присвячені охороні атмосферного повітря [6, 7, 8].

Однак, під час збройної агресії рф проти України ця проблема масштабувалася та набула нових, до цього часу не досліджуваних аспектів. Отже, зазначене обумовлює досліджувати актуальні еколого-правові питання в даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Згідно Конституції України кожний має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50) та гарантується обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України (ст. 16). Однак, в умовах війни, в якій наша держава живе ще з 2014 р., такі конституційні положення складно забезпечити, а часом і неможливо. Чинна система законодавства України, а особливо екологічне право, очевидно, не була готова до врегулювання низки правових питань в даних умовах, особливо під час повномасштабного збройного вторгнення рф в Україну в 2022 р. і знищення 50 % енергосистеми країни вже до 2026 р. Як наслідок, Україна стала країною генераторів, а довкола їх встановлення та використання в правовому полі виникають нові питання і особливості. У зв'язку з цим, важливим в даному випадку є фактор правового регулювання їх використання в умовах воєнного стану та питання можливості гарантування забезпечення екологічної безпеки в таких умовах.

Як зазначається в науковій літературі, життя та здоров'я людини, навколишнє природне середовище та екологічна безпека становлять унікальну діалектичну єдність, що має вважатися основним об'єктом права екологічної безпеки [9, с. 52]. Очевидно, що у разі не дотримання та/або не можливості дотримання вимог екологічної безпеки, наприклад, в умовах війни, така єдність руйнується і питання захисту навколишнього природного середовища та/або життя і здоров'я людей в таких умовах стають більш риторичними.

Зазначене певним чином суперечить положенням ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», в якій зазначено, що екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Зокрема, екологічна безпека забезпечується також правовими вимогами та правилами з охорони довкілля, які мають виконуватися при здійсненні будь-якої діяльності, що несе загрозу для довкілля (зокрема, при проектуванні, розміщенні, будівництві, введенні в дію нових і реконструкцію діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, удосконаленні існуючих і впровадженні нових технологічних процесів та устаткування, а

також у процесі експлуатації цих об'єктів тощо). При цьому, важливе значення для забезпечення екологічної безпеки має також система оцінювання впливів на довкілля господарської та іншої діяльності [10, с. 253-254].

Відтак, враховуючи критичний стан в енергетиці, який виник у результаті збройної агресії РФ проти України, все частіше виникає потреба у використанні бензинових або дизельних генераторів, внаслідок чого постає питання необхідності отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами (далі – дозвіл на викиди) при використанні генераторів. Водночас, загальний порядок видачі таких дозволів застосовується без врахування положень про запровадження правового режиму воєнного стану. Зазначені питання регламентовані в загальному в Законі України «Про охорону атмосферного повітря», а саме в ст. 11 та ст. 11⁻¹, де, зокрема, встановлено, що викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися після отримання дозволу на викиди, виданого відповідним органом/установою суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до другої або третьої групи (ст. 11 Закону).

При цьому, їх узяття на державний облік відбувається відповідно до Інструкції про порядок та критерії взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, затвердженої наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10 травня 2002 р. № 177. Безпосередньо видача, відмова у видачі, припинення дії дозволу на викиди та призупинення господарської діяльності суб'єкта господарювання визначені в ст. 11⁻¹ даного Закону.

Тобто, чинним законодавством питання, що стосуються дозвільної діяльності у сфері охорони атмосферного повітря, достатньо регламентовані, враховуючи і підзаконне їх нормативно-правове регулювання. Зокрема, це: Порядок проведення робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку суб'єктів господарювання, які отримали такі дозволи, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 302 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2023 р. № 63); Інструкція про вимоги до оформлення документів, в яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, яка затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 27 червня 2023 р. № 448; Порядок подання та розміщення звіту суб'єкта господарювання про дотримання умов дозволу на викиди та виконання заходів щодо здійснення контролю за дотриманням установлених гранично допустимих викидів забруднюючих речовин, який затверджений наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 27 червня 2023 р. № 448 тощо.

Відповідно до останнього вищезазначеного наказу від 27 червня 2023 р. № 448 суб'єкт господарювання щороку подає до дозвільного органу звіт про дотримання умов дозволу на викиди та виконання заходів щодо здійснення контролю за дотриманням встановлених гранично допустимих викидів забруднюючих речовин. Подання звіту та його розміщення на інтернет-ресурсі дозвільного органу здійснюються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Отже, суб'єкт господарювання згідно з чинним законодавством зобов'язаний отримувати дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, нараховувати та сплачувати екологічний податок.

Однак, як реальні сучасні умови впливають чи можуть вплинути на належну реалізацію зазначених норм? Чи можливо це реалізувати, враховуючи масштаби використання генераторів під час воєнного стану?

Варто зауважити, що на період воєнного стану запроваджена постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022 р. № 314. Відповідно до п. 1 даної постанови у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг декларації про провадження господарської діяльності, що надає право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності/виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності. Так, на підставі декларації про провадження господарської діяльності відповідно до положень постанови передбачено здійснення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами. Дана постанова набрала чинності з дня її опублікування та діє у період воєнного стану до кінця календарного року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, але не менше трьох місяців з дня його припинення чи скасування.

Водночас, у зв'язку зі складною ситуацією через посилення ворожих атак на енергетичну інфраструктуру нашої держави, в подальшому були прийняті зміни до законодавства, спрямовані на спрощення правил використання генераторів.

До введення спеціальних норм на період воєнного стану податкові органи послідовно відносили електрогенератори до стаціонарних джерел забруднення, що вимагало від власників генераторів, крім необхідності отримання дозволів на викиди, сплати екологічного податку. Згідно підпункту 14.1.230 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України (далі – ПКУ): стаціонарне джерело забруднення – підприємство, цех, агрегат, установка або інший нерухомий об'єкт, що зберігає свої просторові координати протягом певного часу і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферу та/або скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти; стаціонарне джерело забруднення – це підприємство, цех, агрегат, установка або інший нерухомий об'єкт, що зберігає свої просторові координати протягом певного часу і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферу та/або скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» від 13 грудня 2022 р. (набув чинності 3 січня 2023 р.) тимчасово, на період дії воєнного стану на території України та протягом 30 днів з дня його припинення або скасування, для цілей застосування розділу VIII ПКУ, присвяченому екологічному податку, не вважаються стаціонарними джерелами забруднення у значенні, електрогенераторні установки, що класифікуються за кодом 8502 згідно з УКТ ЗЕД (пп. 46 підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ). Отже, ця норма прямо виводить генератори з-під визначення стаціонарного джерела забруднення для цілей сплати екологічного податку.

Крім того, розділ IX «Прикінцеві положення» Закону України «Про охорону атмосферного повітря» доповнено пунктом 1², відповідно до якого тимчасово, протягом дії воєнного стану в Україні та шести місяців після місяця, в якому воєнний стан буде припинено або скасовано, дозволяється експлуатація генераторів систем безперебійного електроживлення, електрогенераторних установок без отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, крім випадків, якщо вони є невід'ємною частиною об'єкта нерухомого майна, введеного в експлуатацію до 24 лютого 2022 р.

Виходячи із практичних наслідків цього Закону, констатується: 1) відсутність об'єкта оподаткування, оскільки генератори (код 8502 УКТ ЗЕД) тимчасово не є стаціонарними джерелами забруднення, у підприємства відсутній об'єкт оподаткування екологічним податком, визначений у пп. 240.1.1 ПКУ; 2) відсутність обов'язку отримувати дозвіл на викиди, оскільки дозвіл на викиди отримується саме на стаціонарні джерела, а генератори тимчасово до них не належать, обов'язок отримувати такий дозвіл відсутній. Тобто, з моменту набуття чинності цим Законом, а саме 3 січня 2023 р., не потрібно отримувати і декларацію на здійснення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами.

Згідно з п. 240.1 ПКУ, сплачувати екологічний податок повинні суб'єкти господарювання, під час провадження діяльності яких здійснюються викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення. При цьому, потрібно звернути увагу й на п. 240.7, що вказує на необхідність сплати податку лише в разі, якщо річний обсяг викидів двоокису вуглецю перевищує 500 тонн за рік. Ця межа є еквівалентною 200 тоннам пального, використати які практично неможливо при застосуванні генератора для особистих потреб, тому для середньостатистичного українця потреба сплачувати податок за викиди забруднюючих речовин не виникає [11], а от для суб'єктів господарювання ці питання мають бути переглянуті.

В такому разі державі не сплачується екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря і використання генераторів, відповідно, не підлягає екологічному нормуванню. Отже, потенційно це є прямою загрозою життю і здоров'ю населення та забрудненню довкілля, особливо атмосферного повітря та загрозою виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, оскільки така діяльність, як використання генераторів, виходить за межі законодавчого, в тому числі еколого-правового регулювання і впливу.

В доктрині екологічного права зазначається, що з метою забезпечення ефективності правового регулювання певного виду відносин законодавець використовує різного характеру механізми, застосування яких дозволяє оптимально врегулювати ці відносини та досягти поставлених цілей правового регулювання. Для регулювання відносин використання природних ресурсів встановлюється чітко визначений порядок надання їх в користування. Традиційно – це дозвільний порядок, тобто природні ресурси надаються для спеціального використання на підставі дозволу, що видається компетентним державним органом та імперативно, односторонньо закріплює умови, порядок здійснення природокористування, обов'язки користувачів [4, с. 6]. При цьому, від досконалості дозвільної системи, дозвільних процедур у сфері екології безпосередньо залежить ефективність правового механізму регулювання природокористування, основною ознакою якого є раціональність, заснована на засадах сталого розвитку [4, с. 61].

Водночас, різновидами спеціального природокористування в науці екологічного права запропоновано вважати як традиційно визначені види використання природних ресурсів (земле-, водо-, надро-, лісокористування, використання рослинного та тваринного світу), так і поводження з відходами, з об'єктами підвищеної небезпеки та здійснення викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря [5, с. 8].

Необхідно зазначити, що загалом станом на 13 березня 2026 р. збитки докілью внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ становлять 6 412 498 538 596 грн. З усіх природних ресурсів найбільше шкоди зазнала атмосфера, де збитки від горіння нафтопродуктів оцінюються в 178,5 млрд.грн., лісові пожежі – 962,2 млрд.грн., інші загоряння – 6,3 млрд. грн. [12]. Тобто в умовах війни атмосферне повітря є найбільш забрудненим природним ресурсом в Україні. З урахуванням проаналізованого вище в даному дослідженні, виникає питання: чи можливо до даних збитків рахувати і шкоду, яка завдана внаслідок масового використання генераторів? Очевидно, що це також один із чинників забруднення атмосфери зумовлених збройною агресією РФ і нести відповідальність та відшкодувати завдану шкоду за цей злочин проти довкілля країна-агресорка також повинна.

В той же час, поряд із забрудненням атмосферного повітря, генератори несуть загрозу і щодо перевищення рівня шуму під час їх роботи. Дійсно, ст. 32 Закону України «Про систему громадського здоров'я» передбачено, що шум на захищених об'єктах під час здійснення будь-яких видів діяльності не повинен перевищувати рівні, встановлені державними медико-санітарними нормативами для відповідного часу доби. Допустимі рівні звуку становлять: в приміщеннях житлових будинків 35 – 55 децибел вдень та 25 – 35 децибел вночі; на території житлової забудови 50–60 децибел вдень та 40 – 50 децибел вночі. Однак, зазначені вимоги не застосовуються під час ліквідації наслідків аварій, стихійного лиха, інших надзвичайних ситуацій. А також у випадках коли, наприклад, шумні прилади та інше обладнання забезпечують життєдіяльність житлових і нежитлових громадських будівель.

Зрозуміло, що такі положення законодавства спрямовані на спрощення використання генераторів за тих складних умов, які сьогодні переживає Україна у зв'язку із атаками на її енергосистему. Норми були актуалізовані по потребі сьогодення. В той же час складно забезпечити вимоги екологічної безпеки, коли дані законодавчі норми на паузі. Водночас, залишилися положення щодо дотримання протипожежних вимог і дотримання вимог з охорони праці. Згідно Кодексу цивільного захисту України пожежна безпека – це стан захищеності життя та здоров'я людини, майна, навколишнього природного середовища від пожеж, що характеризується досягненням прийняттого рівня ризику виникнення пожежі (п. 33 ст. 2).

Так, Міністерство внутрішніх справ України наказом від 11 липня 2024 р. № 474 затвердило зміни до Правил пожежної безпеки в Україні. Їх доповнили новою главою «Електрогенеруюче обладнання», у якій визначено правила поводження з генераторами. Нові норми діють із 14 серпня 2024 р. Зокрема, даним наказом затверджено зміни до Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів. У цих змінах уточнюються вимоги щодо: експлуатації та обслуговування електрогенераторів, безпечного використання обладнання, дотримання норм пожежної та електробезпеки, відповідальності суб'єктів господарювання за належний технічний стан електроустановок. В цілому даний документ спрямований на підвищення безпеки при використанні генераторів та інших електроустановок, особливо в умовах їх масового застосування. Також ним встановлено чіткі правила для підприємств і організацій, які експлуатують генератори, щоб уникнути аварійних ситуацій та забезпечити стабільну роботу електромереж. Отже, це нормативний акт, який оновлює правила експлуатації електроустановок, роблячи акцент на генераторах та безпеці їх використання.

Висновки. Негативний вплив використання генераторів на навколишнє природне середовище та життя і здоров'я людей обумовлений тим, що потенційно несе загрозу екологічного ризику, зокрема шляхом забруднення атмосферного повітря, через викиди та шумовий вплив внаслідок їх використання. Таким чином, діяльність пов'язана із використанням генераторів, зокрема суб'єктами господарювання, навіть в умовах воєнного стану повинна хоча б мінімально регламентуватися чинним екологічним законодавством з метою дотримання екологічних нормативів в сфері охорони та безпеки атмосферного повітря. Зазначене сприяло б зменшенню ризику забруднення атмосферного повітря та негативному шумовому впливу, оскільки є законодавчі вимоги, від дотримання яких залежить безпека життя та здоров'я людей.

Водночас, запровадження надзвичайної ситуації в енергетиці під час правового режиму воєнного стану потребує подальшої уваги юристів-екологів та наукових досліджень. Оскільки чинна система законодавства в даних умовах не може належно врегулювати питання, де суспільний інтерес та допомога держави населенню і бізнесу в умовах воєнного стану відповідали б екологічним інтересам та вимогам забезпечення екологічної безпеки.

При цьому відкритими залишаються питання, які потребують подальших досліджень щодо: відшкодування екологічної шкоди внаслідок забруднення атмосферного повітря через масове використання генераторів в країні; забруднення атмосфери під час війни та його вплив на зміну клімату; ризики виникнення надзвичайних екологічних ситуацій внаслідок забруднення довкілля в умовах воєнного стану тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія / М.В. Краснова. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 439 с.
2. Дизель-генератори: вимоги до їх реєстрації та вплив на довкілля, здоров'я і безпеку людей. URL: <https://energytransition.in.ua/dyzel-heneratory-vymohy-do-ikh-reiestratsii-ta-vplyv-na-dovkillia-zdorov-ia-i-bezpeku-liudey>
3. Нормативно-правові акти наведено у відповідності до офіційного сайту Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
4. Кобецька Н.Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
5. Євстігнєєв А.С. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки у сфері спеціального природокористування в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земел. право; аграр. право; екол. право; природоресурс. право»; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, [Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2019], 2019. 32 с.
6. Екологічне право України. Академічний курс / Ю. Шемшученко (ред.) та ін. Київ: Юридична думка, 2005. 848 с.
7. Екологічне право : підручник / [А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, Є.П. Суєтнов та ін.]; за ред. А.П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024. 1008 с.
8. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону атмосферного повітря» / Г.І. Балюк, І.С. Гриценко, Т.Г. Ковальчук [та ін.]; за ред. Г.І. Балюк. К.: Юрінком Інтер, 2011. 328 с.
9. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні: монографія / Ю.А. Краснова. Київ: Алерта, 2013. 304 с.
10. Малишева Н.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків: Право, 2017. 416 с.
11. Роз'яснення ДЕІ щодо отримання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря при використанні генератора. URL: <https://ukraine-oss.com/rozyasnennya-dei-shhodo-otrymannya-dozvoliv-na-vykydy-zabrudnyuyuchyh-rechovyn-v-atmosferne-povitrya-pry-vykorystanni-generatora>.
12. Оновлена щотижнева інфографіка про збитки, завдані довкіллю внаслідок збройної агресії РФ станом на 13.03.2026 року. URL: <https://dei.gov.ua/post/3473>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026